

PAPER DETAILS

TITLE: Ulusal Basın Ekseninde Atatürk Dönemi Öğrenci Hareketleri (Vagon-li Olayı Örneği)

AUTHORS: Neslihan ALTUNCUOĞLU

PAGES: 5713-5734

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1617472>

Ulusal Basın Ekseninde Atatürk Dönemi Öğrenci Hareketleri: Vagon-li Olayı Örneği

DOI: 10.26466/opus.891034

*

Neslihan Altuncuoğlu*

* Dr. Öğr. Üyesi, Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Kayseri/Türkiye
E-Posta: altuncuoğlu@erciyes.edu.tr ORCID: [0000-0002-3244-5077](https://orcid.org/0000-0002-3244-5077)

Öz

Toplum ile gençlik ayrılmaz bir bütündür, nitekim gençlik, toplumun en canlı ögesidir, yeniye ve geleceğe yöneliktir. Toplamların, dünden bugüne, bugünden yarına uzanan yolculuğunda, millî kültürü temsil bakımından dil ve gençliğin birbirine paralel fonksiyon ve misyonları vardır. Gençliğin toplum hayatındaki önemini bilen Atatürk, gençliği içinde bulunduğuş toplumun kurallarına uyan sağlam bir nesil olarak görmek istemiştir. Yeni kurduğı devleti, bir sonuç olarak, bütünüyle armağan ettiğı Cumhuriyet gençliğinin güvencesine bırakmıştır. 1933 yılı gençliğin çeşitli örgütlenmelerine tanık olmuştur. Bu örgütlenmede, Milli Türk Talebe Birliğı'nin öncülük payı vardır. Bu birlik, milliyetçilik duygularını gençlik kesiminde yüksek kılmak, pekiştirmek amacıyla olmuştur. Bu yılın ilk gençlik hareketi Vagon-li (Yataklı Vagonlar) şirketine yönelik olmuştur. 22 Şubat 1933 tarihinde, Vagon-li (yataklı vagonlar) şirketinde İtalyan bir yöneticinin, şirket memurlarından Naci Bey'e, Türkçe konuştuğı için hakaret ettiğı ve memuru işten uzaklaştırdığı haberi gazetelerden duyulunca, üniversite gençliğinde ve toplumda büyük bir infial uyanmıştır. Binlerce genç şirket binasına gidip, çeşitli yerlerde gösteriler yapmışlardır. Bu anlamda gençliğin siyasal yaşama katkıları küçümsenemeyecek derecede önemli olmuştur. Bu çalışmada, yaşanan hadise karşısında, gençlerin gösterdiği millî heyecan, ulusal basın ekseninde ele alınmıştır. Araştırma yapılırken Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivi'nde bulunan belgeler, dönem gazeteleri ve basılı diğer kaynaklardan yararlanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Gençlik, Vagon-li, Basın.

Atatürk Period Student Movements on The National Press: The Wagon-lit Event

*

Abstract

Youth is an integral whole with the Community. Youth is the most vital element of society, oriented towards the new and the future. Youth represents national culture, national language and youth are parallel to each other. The youth was always been in the front lines within the republic period, particularly with the organized actions at the point of building a state and set forth supporting actions and expressions in this context. Atatürk wanted to see youth as a strong generation and waited intensive work from youth. Atatürk saw youth as a force that would keep the nations alive, sustain and transfer the national culture to the next generations. On February 22, 1933, an Italian manager of the Wagon-lit company insulted Naci Bey, one of the company officers, for speaking Turkish and dismissed the officer. The Turkish press, who is closely interested in the incident, has been very sensitive about the issue and has tried to inform the public in this sense. When this event was heard in Turkey the press and the leadership of the Turkish National Student Union planned a protest. The Turkish Nation condemned this event. The national sensitivity in this case increased. This event has caused a great reaction among the Turkish youth. In this report, the reasons and consequences of the Wagon-lit event will be assessed on the basis of the periodical national press. The documents in the Presidency State Archive, newspapers from the period and other printed sources were utilized in this the process of this study.

Keywords: Atatürk, Youth, Wagon-lit, Press.

Giriş

Türkiye'de genç kuşak sürekli olarak politikanın içersinde yer almıştır. Bunu 19. yüzyılın son çeyreğine kadar uzatabiliriz. Sonraları meşruti bir yönetimi tekrar kurmak amacıyla oluşturulan ve içinde bulundurduğu gençlerin fazlalığından dolayı Genç Türk Hareketi adını alan İttihat ve Terakki Cemiyetinde de hep ön saflarda gençlik yer almıştır (Şahin, 1992, s.15-22).

Gençlik hareketlerinin en büyüklerine, Milli Mücadele'nin başlangıç günlerinde rastlamaktayız. Bu dönem de gençlik, İstanbul'da halkı uyarmak, Anadolu'ya silah kaçırmak için örgütlenmiş, Anadolu'da savaşa katılmıştır (Köknal, 1970, s.185). Özellikle İzmir'in işgalinden sonra İstanbul'da gerçekleştirilen Fatih, Üsküdar ve Sultanahmet mitingleri bu açıdan en çarpıcı örneklerdir. Savaşın bitmesini izleyen günlerde de bağımsızlık ve barışın haklı bir biçimde sonuçlanmasına yönelik gençlik hareketlerine rastlıyoruz.

Atatürk dönemindeki öğrenci hareketleri resmi politika doğrultusundadır. Bunların başlıcalarını şöyle sıralayabiliriz: 1924'te Tramvay Şirketi'ni protesto eden büyük bir miting yapılmış; miting sırasında Harbiye' de, Beyoğlu'nda çeşitli olaylar yaşanmış, şirketin merkezi olan Metro Han tahrip edilmiştir. 1928'de, genellikle kamu ulaşım araçlarında Türkçe dışındaki dillerle yapılan konuşmaları protesto amacıyla "vatandaş Türkçe konuş" kampanyası açılmıştır. Resimli Ay dergisinde yayımlanan "putları yıkıyoruz" başlıklı diziye protesto etmeye yönelik küçük çaplı birkaç eyleme de 1929 yılı içersinde rastlanmaktadır (Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 1983, s.809). 1930 yılında Tasarruf ve Yerli Malı Haftası kutlanmaya başlanmıştır (Duman, 2000, s.61). Bulgaristan'ın Deliorman bölgesindeki Razgrad kasabasında bir grup Bulgar milliyetçisinin 15 Nisan 1933 tarihinde Türk mezarlığına saldırması, yurt içinde büyük tepkilere neden olmuştur (BCA, 030 10 241 627, 07.05.1933). Olay'ın Türkiye kamuoyunda duyulmasıyla birlikte, İstanbul başta olmak üzere ülkenin çeşitli illerinde protesto mitingleri düzenlenmiştir. 1936 yılında ise Hatay'ın ana vatana katılmasına yönelik bir dizi gösterinin yapıldığını görmekteyiz. Nitekim Hatay zaferi için büyük bir miting yapılmış, gençlik muazzam bir tezahüratta bulunmuşlardır (BCA, 490 01 315 44).

Atatürk'ün sağlığına rastlayan bu dönemde gençlik hareketleri, genel çizgileri itibariyle mevcut iktidarın istediği doğrultudadır. Bundan saptıkları pek nadir olarak görülmüş, böyle durumlarda da eylemlere ilişkin çeşitli tedbirlerin alınması yoluna gidilmiştir (Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi, 1983, s.809).

Mustafa Kemal Atatürk, yeni kurduğu devleti, bir sonuç olarak, bütünüyle armağan ettiği Cumhuriyet gençliğinin güvencesine bırakmıştır. Eserini gençliğin eseri bilmiş, gençliği, bu eseri sonsuza değin korumak ve savunmakla ödevlendirmiştir. Şüphesiz gençlik her yerdedir ve her şeydir. Cumhuriyet'in ilk yıllarında kurulan yeni öğrenci birliklerinin, sürekli ilerici atılım ve girişimleri desteklediği görülmüştür (Arit, 1979, s.72).

1933 yılının en önemli özelliklerinden biri, milliyetçi Türk gençlik hareketlerinin bu dönemde yoğunlaşmış olması ve bu milliyetçi çalışmaların Milli Türk Talebe Birliği'nce yönetilmiş bulunmasıdır. MTTB'nin kuruluş tarihi tüm faaliyet raporlarında da 1916 olarak kabul edilmektedir (Duman ve Yorgancılar, 2008, s.34). Tevfik İleri, Yüksek Mühendislik Okulu'nda okuduğu yıllarda Teknik Üniversite Talebe Cemiyeti ve Milli Türk Talebe Birliği başkanı olarak İstanbul'daki öğrencilerin milliyetçilik hareketlerine önderlik etmiştir (Her Yönüyle Tevfik İleri, 1995, s.5). Nitekim 3 Mart 1933 günü İstanbul Halkevi'nde yapılan bir gençlik toplantısında konuşan Milli Türk Talebe Birliği Başkanı Tevfik Bey, dil konusunu ele almış ve toplantı sonunda Türkiye'de sadece Türkçenin hâkim olması için gereken her türlü çabanın gösterilmesi ve bu arada bir miting de yapılarak azınlıktaki vatandaşlarımızın uyarılması kararlaştırılmıştır. Milli Türk Talebe Birliği, 10 Mart 1933'teki toplantısında da bir "Gençlik Marşı" hazırlanmasına ve tüm öğrencilerin bir tip kasket giymesine karar verilmiştir. 16 Mart 1933'de yapılan Şehitleri Anma törenine, Türk Gençliği toplu halde katılmıştır. 23 Mart 1933 günü İstanbul Üniversitesi Konferans Salonu'nda yapılan toplantıda Birlik Başkanı Tevfik Bey heyecanlı bir konuşma yapmış, dil seferberliği yapılması kararlaştırılmıştır. Bu toplantıda "vatani tanıma" konusu da aynı önemle ele alınıp dile getirildi. "Her köşeye koşacağız her engeli aşacağız" denildi. Türk gençliğinin Anadolu'yu tanınması için geziler düzenleneceği belirtildi. Ulusal duyguların geliştirilmesi için ulusal günlerin anlam ve öneminin anlatılması, büyük

kişilerin ve özellikle büyük şehitlerin unutulmamasına çalışılması, Türk gençliğinin, Türk milletine layık olarak yetişmesine uğraşılması kararlaştırıldı. Mili Türk Talebe Birliği ayrıca, aradan on yıl geçmiş olmasına rağmen, İstiklal Marşı'nın doğru dürüst söylenemediği göz önünde tutularak, gençlerin toplu halde İstiklal Marşı'nı söyleyebilmeleri için çalışmalar başladı ve İstiklal Marşı'na saygı duyulması gereğini anlatan bildiriler yayımladı (Çavdar, 1995, s.102-103). Birlik, milliyetçilik duygularını gençlik kesiminde yüksek kılmak, pekiştirmek amacındaydı. Amblem olarak "Bozkurt"u seçmişlerdi. O dönemde pulların, kâğıt paraların üzerinde de "Bozkurt" resmi bulunmaktaydı. Güçlendirilmeye çalışılan "Ulus devlet" anlayışının bir işareti olarak kabul ediliyordu (Çavdar, 1995, s.322). Bu amblemin üniversitelilerin giydiği kasketlerde de yer almasına karar vererek, aynı yıl Birlik adlı bir gazete yayımlamaya başladılar (Kabacalı, 1992, s.79). Birlik Gazetesinin ilk sayısı 2 Temmuz 1933'de çıkartılmış ve 14 sayı yayınlanmıştır. Gençliğin milli duygularına tercüman olan bu mecmuada bütün memleket meseleleri dile getirilmiştir (Aksoy, 1977, s.39-40).

Atatürk, dil konusunu her dönem önemsemiş, 1932 yazında, önce dönemin aydınları arasında tanınmış olan dil bilginleriyle, yapıtları çok okunan yazar ve şairleri bir araya toplayarak, Temmuz 1932'de Türk Dili Tetkik Cemiyetini kurmuştur (Yazman, 1984, s.280). Türk Dil Kurumu, dil devrimini örgütlü bir dava olarak ele almış, kurumla Milli Eğitim Bakanlığı arasında işbirliği yapılarak dil devrimi zaman içerisinde devlet dilinin Türkçeleştirilmesi halini almıştır. Öğretimde kullanılan terimler değiştirilmiş, yerine Türkçe terimler konulmuştur. Basın dili giderek bu akıma uymuş ve genç yazarlar bu davayı benimseyerek aşırılıklar ve pürüzler düzeltilmiş, dilde beğeniye yer verilmiştir (Erdoğan, 2019, s.391).

22 Şubat 1933 tarihinde, Vagon-li (yataklı vagonlar) şirketinde İtalyan bir yöneticinin, Vagon-li memurlarından Naci Bey'e, Türkçe konuştuğu için hakaret ettiği ve memuru işten uzaklaştırdığı haberi gazetelerden duyulunca, üniversite gençliğinde ve toplumda büyük bir infial uyanır (Cumhuriyet Ansiklopedisi, 2005, s.211). Binlerce genç şirket binasını gidip, çeşitli yerlerde gösteriler yapar (Köknel, 1970, s.185).

Nitekim ülkede meydana gelen sosyo- kültürel, ekonomik ve politik sorunlar son aşamada protesto biçiminde geliştiğinden, yükseköğrenim gençliğinin düzenlediği toplantı ve gösterilere, aynı sancıları duyan halk

da katılmış, öğrencilerin tepkisini, kendi politik anlayışı doğrultusunda onayladığı sürece de daima üniversite geçliğinin yanında yer almıştır (Aktar, 1999, s.177).

Bu çalışmada incelenen Vagon-li hadisesi, Türkiye’de Türkçenin hâkim kılınmasına karşı olan her türlü uygulama ve harekete, üniversite gençliğinin verdiği tepki, kendilerine emanet edilenleri, sonuna kadar koruyacaklarına dair ortaya koydukları en tipik örneklerden biri olmuştur.

Vagon-li Olayı

Vagon-li (Yataklı Vagonlar) Beyoğlu şubesinin müdürü Belçikalı Mösyö Boel, başka bir vazifeye tayin edilmiş ve yerine yaşanan hadiseden birkaç ay evvel Mösyö Jannoni gelmiştir. Vagon-li memurlarından Naci Bey, şirkette dört senedir çalışan, vazifesine bağlı, çalışkan bir memurdur. Olayın yaşandığı 22 Şubat günü, tanınmış bir tüccar, Beyoğlu şubesine müracaat edip Ankara’ya akşam için, birinci mevki bir yatak istemiştir. Beyoğlu şubesine tahsis edilen bütün yataklar satılmış olduğundan, Naci Bey, telefonla Galata acentesini arar ve orada boş yatak olup olmadığını sorar. O sırada müdür Jannoni’de yakında bulunduğundan, durumu görür, fakat Türkçe yapılan telefon konuşmasından hiçbir şey anlamaz, sinirlenir ve hakaret etmeye başlar (İlmen, 1999, s.25-29). Jannoni, diğer memurlara sert bir ifade ile Fransızca olarak sorar: Bu nece anırıp duruyor, Türkçe mi? Diğer memurların tasdiki üzerine, Türk memura: Baksanıza, Yataklı Vagonlar şirketinde resmi lisan Fransızcadır bilmiyor musunuz? Size sopa ile mi hakaret etmeli. Şeklinde bağırıştır (Son Posta, 1933, s.1). Müdürün bu çirkin hareketinden müteessir olan Naci Bey, kendisine kısaca, Ben Türküm, memleketimde resmi lisan Türkçedir. Hatta siz bile Türkçe öğrenmelisiniz. Cevabını vermiştir. Bu cevap müdürü daha da hiddetlendirmiş, Naci Bey’e 25 kuruş para cezası verdiğini söylemiştir. Naci Bey’in, niye ceza vereceğim, kabahatim nedir? Memleketimde Türkçe konuşmak hakkımdır. Şeklindeki haklı konuşmaları üzerine, ceza nispetini artırmış ve sizi on beş gün için kovuyorum diye bağırıştır. Naci Bey ise tek bir söz söylemeye tenezzül etmeden çıkıp gitmiştir. Olaya şahit olan diğer memurlar, müdüre giderek, yaptığı hareketin doğru olmadığını, arkadaşları hakkında verilen

kararın geri alınmasını temenni etmişlerse de aldıkları kati cevap şu olmuştur: “ya ben giderim yahut o” (Cumhuriyet, 1933, s.2).

Türk gençliği de olaydan fazlasıyla müteessir olmuştur. Üniversite gençliği, memleketin mukaddesatına hakaret eden şirket müdürünün yaptığı bu hareketin lâıyk olduğu cevabı alması için hazırlığa başlar (Taylak, 1969, s.125). O gün birbirine tesadüf eden bu gençler, hadise etrafında duydukları teessür ve infiali karşılıklı ifade etmişlerdir. Gençler, erken saatte, fakültelerine giderek, gazetelerde bu haberleri ihtiva eden kısımları, kupür halinde keserek, sınıflarının kapılarına asmışlardır. Bunu gören her genç, heyecana kapılarak, sınıfların kapılarına, saat 17.00 – 17.30 da Galatasaray da toplanılacaktır, şeklinde kâğıtlar asmışlardır. Bu toplantı kararı, Milli Türk Talebe Birliği ve yüksek mektepler talebesi arasında süratle yayılmıştır (Milliyet, 1933, s.1).

Bu hadisenin süratle duyulması üzerine üniversite öğrencileri, 25 Şubat'ta, aynı zamanda ve aynı saatte şirketin Beyoğlu ve Galata şubelerinin önünde toplanarak gösteri yapmışlardır. Beyoğlu caddesinde taş bulamayacaklarını düşündükleri için, üniversite binası arkasındaki arsalardan topladıkları taşları, gazete kâğıtlarına sararak paket yapmışlar ve bu suretle taş taşıdıklarını kimseye belli etmeden devam etmişlerdir (Vakit, 1933, s.4).

Şirket böyle bir nümayişin yapılacağını haber almış olacak ki, her iki şubenin de kepenkleri daha saat üç buçukta kapatılmıştır. Beyoğlu şubesine gelen öğrenciler, kepenkleri kırmışlar ve şubenin içinde de bazı tahribat yapmışlardır. Zabıta derhal öğrencileri dağıtmak için faaliyete başlamıştır.

Şurası muhakkaktı ki, gösterilere iştirak eden gençlik çok heyecanlı ve hareketli idi. Heyecanını yenemeyen gençler en yüksek sesleri ile bağırıyorlardı: “Türkiye esaret altında değildir. Türk vatanına ve Türklüğe hürmet edilmesini istiyoruz, vatanımızda barınanlardan bize ve dilimize hürmet bekleriz” (Akşam, 1933, s.2).

Gençler, memlekette Türk ve Türkçe hâkimdir, diyerek, ellerine geçirdikleri sopa ve taşlarla mağazaya hücum etmişler, bir hamlede kepenği yere indirmişler, camları ve şirket levhalarını kırmışlardır (Cumhuriyet, 1933, s.1).

Bu sırada polis Müdürü Fehmi Bey bir otomobil ile hadise mahalline geldi. 300 kişilik bir polis kuvveti de tam bu sırada oraya gelerek kalabalığı dağıtmak vazifesiyle işe başladı.

Polis Müdürü Fehmi Bey bir otomobilin üstüne çıkarak “Arzunuz kabul edilecek, fakat derhal dağılınız”, şeklinde yüksek sesle bağırdı (Son Posta, 1933, s.6).

Ancak bu sözleri gürültü arasında pekte işitilmemiş, gençler hareketlerine devam etmişlerdir. Fehmi Bey otomobilden inerek binaya doğru ilerledi. Hadise mahalline gelen polis memurları da meçlerini çıkardılar ve binanın önünde vaziyet aldılar. Fakat gençler buna rağmen gösteri hareketlerinde devam ediyorlardı. Tam bu sırada hadise mahalline itfaiye geldi. Gençler zapt edilmeyecek bir dalga manzarası gösteriyordu. İtfaiye, kalabalık üzerine su sıkmaya başladı. Fakat bu hareket uzun müddet devam edemedi. Çünkü gösterilere iştirak eden öğrenciden bir kısmı hortumlara atıldılar, sıkıldılar ve hortum ağzlarından fışkıran suyun kuvvetini kesmeye muvaffak oldular. Ancak biraz uzakta duran bir itfaiye, kalabalık üzerine yağmur gibi su yağdırıyordu. Bunun neticesi olarak bir hayli ıslananlar olmuş, hatta kalabalık arasında duran Polis müdürü Fehmi Bey de oldukça ıslanmıştı. Bazı öğrenciler bütün engellemelere rağmen, itfaiye otomobillerinin üzerine çıkmaya başarak, heyecanlı nutuklar söylemeye başladılar. Hadiseyi teskin etmek için uğraşan polisler, gençlerden bazılarını yakalayarak, Galatasaray polis merkezine götürdüler. Bunu gören diğer gençler, Polis Müdürünün etrafına toplanarak yakalanan arkadaşlarının serbest bırakılmasını istediler. Polis müdürü Fehmi Bey bu gençleri tatmin etmek istemiş, gençlere şu şekilde hitap etmiştir: “Çocuklar, buradan dağılınız, geliniz, derdinizi bana anlatınız, hepinizi dinleyeceğim.” Galatasaray karakoluna götürülen gençlerin sayısı otuzu bulmuştu. Bu esnada Savcı Kenan Bey de bir otomobille hadise mahalline gelerek vaziyeti tetkik ve tahkik etmeye başladı. Gençliğin heyecanını dindirmek mümkün olamıyordu. Polis memurları, bu coşkun hareket karşısında daha başka hadiselerin vuku bulmamasına dikkat ediyorlardı. Bu sırada elleri polis meçlerine temas eden iki gencin parmaklarından kanlar sızdığı, birkaç gencin de burunlarından kan boşandığı görüldü. Bunlar arkadaşları tarafından alınarak tedavi edilmek üzere götürüldüler (Akşam,1933, s.2). Fakat bu

vakalar haricinde herhangi bir şekilde ağır veya hafif yaralanan olmamıştır.

Kepenler açıldıktan sonra gençlerden mühim bir kısmı içeriye girdiler. Bu kargaşalık arasında bina içinde bazı hasarlar meydana geldi. Yazıhaneler, gişeler, camlar, üç telefon makinesi kırılmıştır. Binanın vitrini içinde bulunan uçak ve vapur reklamları da kırılıp parçalanmıştır. Binanın yukarı katının camları ve yağmurlukları da harap olmuştur. Yalnız üst katta duran dört milyon lira kıymetindeki biletlere hiç kimse dokunmamıştır. Binadan içeriye giren gençler duvarda asılı duran Gazi Mustafa Kemal'in resimlerini görünce bunu aldılar, ihtiramla yukarıda tutarak dışarıya çıkardılar ve hürmet hislerini coşkun bir alkış tufanı ile ifa ettiler (Akşam, 1933, s.2).

Bu resim buraya layık değildir, diye bağırarak ilerlediler (Vakit, 1933, s.2). Artık gösteri hafiflemişti. İdarehane içerisine girmiş olan gençler tamamen dışarıya çıkarak arkadaşlarına eşlik ettiler ve hep birlikte, Hürmet sana ey şan dolu bayrağım, şarkısını söyleyerek Karaköy istikametine hareket ettiler. Beyoğlu'ndan, Karaköy'e kadar yine coşkun ve heyecanlı bir katile halinde ilerleyen gençler, Vagon li İdaresinin Karaköy'de, köprübaşında bulunan şubesi önünde bir müddet hareketlerine devam ettiler. Atılan taşlarla, burada da camlar ve levhalar kırılmış, bazı hasarlar meydana gelmiştir (Son Posta, 1933, s.6).

Savcı Kenan Bey, Beyoğlu kaymakamı Sedat Bey, polis müdürü Fehmi Bey bir toplantı yaparak, hadise hakkında soruşturma yapmaya başlamışlardır (Cumhuriyet, 1933, s.6).

Beyoğlu kaymakamı Sedat Bey, hadise münasebetiyle şunları söylemiştir:

“Darülfünun ve yüksek mektep talebesi Vagon li şirketinde vuku bulduğu söylenen hadise üzerine heyecana düşmüşler ve bir gösteri yapmışlardır. Hadisede kimseye bir şey olmamıştır ve bütün medeni memleketlerde olduğu gibi basit bir hadiseden ibarettir”. Öğrenciler, Beyoğlu'ndan ve Karaköy'den ayrıldıktan sonra coşkunluk ve heyecanını muhafaza etmek sureti ile gazete idarehanelerini ziyaret etmişlerdir. Öğrenciler sıra ile bütün gazeteleri dolaşmışlar, Türk diline gösterilen hürmetsizlik karşısında duydukları asabiyet ve heyecanı anlatmışlardır (Son Posta, 1933, s.6). Peyami Safa: “Türk diline dil uzatanların dilleri

kurusun" diye bağırması ve gençliğin tezahürlerini destekleyerek alkışlamıştır (Cumhuriyet, 1933, s.6).

Bundan sonra gençler halkevine kadar çıkmışlar, Gazi'nin fotoğrafını buraya teslim etmişlerdir. Gençler bundan sonra Haydarpaşa'ya giderek oradaki şubede de tezahüratta bulunmak istemişlerdir. Fakat sonradan buna lüzum görülmemiştir (Akşam, 1933, s.2).

Gösterilere iştirak eden gençlerden biri şunları söylemiştir: "Türk vatanında geniş misafirperverlik görenlerin Türkiye ve Türk diline hürmet göstermelerini istemek hakkımız. Türkiye'yi esaret altında zannedenler her zaman aldanmaya ve kovulmaya mahkûmdur". Gençler, sonra sükûnetle dağılmışlar ve evlerine gitmişlerdir. Gösteriler yaklaşık iki buçuk saat devam etmiştir. İfadeleri alınmak üzere, Beyoğlu'nda yakalanıp karakola götürülen öğrenciler, ifadeleri alındıktan sonra serbest bırakılmışlardır (Milliyet, 1933, s.1). Sonrasında, Yataklı vagonlar şirketinin bazı memurları da karakolda çağırılıp ifadeleri alınmıştır. Savcı Kenan, Polis Müdürü Fehmi ve Beyoğlu Kaymakamı Sedat Beyler geç vakte kadar Galatasaray polis merkezinde kalarak hadisesinin tahkikatı ile meşgul olmuşlardır. Ertesi gün gençlerden on beş kadarı yeniden sorguya çekildikten sonra serbest bırakılmışlardır (Son Posta, 1933, s.6). Şirket müdürü Jannoni konuyla ilgili şu beyanatta bulunmuştur:

Henüz vazifeye yeni başladım. Müdür sıfatıyla şirketi intizama sokmak için memurlarımın harekâtını kontrol etmek vazifemdir. Mevzuubahis memuru bir müşteri ile sert bir tarzda konuşurken gördüm. Müşteri hoşnutsuzluk izhar ediyordu. O vakit meseleyi bana anlatmasını söyledim. Memur şu cevabı verdi: Burası Türkiye dedir. Ben Türkiye'de başka lisanla konuşmam. Bunun üzerine memura 10 kuruş ceza verdim. Bu gibi ceza paraları toplanır bilahare memurlar arasında taksim olunurmuş. Bana on kuruş vermeyeceğini söyledi. Bunun üzerine kendisine on beş gün muvakkat mezuniyet verdim. Fakat çalışkan bir memur olduğu için cezayı bir haftaya indirdim. Memur şapkasını giydi ve gitti. Hadise bundan ibarettir. Benim Türkleri sevmediğimi söylüyorlarmış. Tamamen asılsızdır. Eski bir zabıt olmak sıfatıyla askeri namusum üzerine söylüyorum Türkleri severim. Lisanlarına muhabbetim vardır. Nitekim şimdiden Türkçe öğreniyorum. Birkaç ay sonra sizinle Türkçe konuşacağımı tahmin ediyorum (Milliyet, 1933, s.1).

Diğer taraftan, Jannoni hakkında, hadise yaşanmadan önce devam eden bir soruşturma vardır. Soruşturma, yataklı vagonlar şirketi

tercümanı Necmettin Beyin savcılığa müracaatı üzerine başlamıştır. Necmettin Beyin ifadesiyle, Jannoni, Necmettin Bey'i, iki İngiliz seyyahından fazla para almakla itham etmiş ve zaten Türk değil misiniz, hırsız ve sahtekârsınız, demiştir. Savcılık takibata başlamış, Jannoni hakkında "Türklüğe Hakaret" davası açılabilmesi için, Meclise müracaat olunmuştur (Milliyet, 1933, s.6).

Naci Bey olayı şu şekilde anlatmıştır:

Mesele şu şekilde olmuştur, Müşteri ve arkadaşlarımın gözleri önünde Galata şubesi ile telefonla görüşüyordum. Müdür de yanında diğer iki memurla konuşuyordu. Derhal bana dönerek dedi ki: Naci Bey burada Fransızcanın resmi lisan olduğunu bilmiyor musunuz? Cevap verdim: Burası Türkiye'dir, resmi lisan Türkçedir, ben Türküm ve Türkçe konuşurum. Bunun üzerine müdür 25 kuruş ceza vereceksiniz, dedi. Ben de müteessir olarak itiraz ettim. Buna kızdı, o halde 15 gün vazifenize nihayet veriyorum dedi. Bu sırada arkadaşlarımdan biri müdüre: Naci beyin Türkçe konuşması gayet tabiidir. Çünkü kendisi Türk tür, dedi. Müdürün ben telefonla konuşurken, diğer arkadaşlarıma neler söylediğini duymadım. Pek tabii olarak buna teessürüm mani idi. Mesele bu şekilde olmuştur (Milliyet, 1933, s.6).

Vagon-li Şirketi Paris merkezi, tahkikat yapmak için Zagrep acenteliğinde bulunan müfettiş Touchefe'yi İstanbul'a göndermiştir. Touchefe, Şirketin İstanbul mümessili Hüsnü Sadık Bey ve Jannoni ile görüşmüş, ilgililerden yaşanan hadise ve gençlerin gösterileriyle ilgili bilgiler almıştır. Yaptığı açıklamada, Jannoni'nin isabetsiz davrandığını, durumu iyi idare edemediği için kabahatli olduğunu, bu nedenle Jannoni'nin tebdil edilmesinin çok muhtemel olduğunu söylemiştir (Akşam, 1933, s.2).

Şirketin İstanbul mümessili Hüsnü Sadık Bey ifadesinde, meselenin Adliye'ye intikal etmiş olduğundan, tahkikatın neticesine kadar, Jannoni'nin işten el çektirildiğini söylemiştir. Karaköy şubesi müdürü Talat Bey'in, Beyoğlu şubesine atandığını, Naci Bey'in vazifesine devam etmekte olduğunu, Şirketin uluslararası bir müessese olduğunu fakat servisi olan ülkelerde "şu veya bu lisanı resmi olarak kullanacaksınız" tarzında bir emri olmadığını ifade etmiştir (Milliyet, 1933, s.1).

Öğrencilerin hassasiyeti devam etmiş ve bundan sonra dil meselesi ile daha yakından ilgileneceklerini ifade ederek, Türkçeyi mutlaka hâkim kılmak üzere aralarında "Dil Mücadele Cemiyeti" kurulmasına karar

vermişlerdir (Hâkimiyet-i Milliye, 1933, s.1). Bütün gazetelerde, gençliğin duyduğu heyecanı destekleyen yazılar kaleme alınmıştır.

Aka Gündüz yazısında:

İstanbul da, gençliğin heyecanını, basit bir duygu veya sinir coşkunuğu şeklinde mütalaa etmemeliyiz. Bu, milliyetçi bir gençliğin istiklal ve milliyet uğrunda yaptığı çok köklü, çok şuurulu bir harekettir. Eğer düşünerek, konuşarak, bilerek ve isteyerek, harekete geçmemiş olsaydı, manevi bir suç altında kalırlardı. İstiklali ve şerefli benliği uğrunda tarihler ve tarihler dolusu kan döken bir milletin çocukları ne zaman ve nerede olursa olsun hakikati şuuru, akliselimi kullanmak şartı ile böyle ameli bekçilik etmekten kendisini alamaz (Haber, 1933, s.1) ifadeleriyle, gençliğin yanında yer aldığını vurgulamıştır.

Selami İzzet, yaşanan hadiseden dolayı şaşkınlığını dile getirirken, Türkiye’de Türkçeyi, Cumhuriyet dilini yasak edecek kadar nasıl küstahlık gösterilebileceğini kabul edemediğini belirtmiştir (Vakit,1933, s.3).

Mehmet Asım, Jannoni’nin, kendisi Türkçe öğreninceye kadar, şirket çalışanlarını Fransızca konuşmaya mecbur etmesinin yanlışlığına dikkat çekmiştir (Vakit, 1933, s.1).

Yunus Nadi, hadisenin uyandırdığı tepkinin haklılığını vurgularken, istiklale ve milli varlığına kıymet veren hiçbir milletin bu türlü harekete asla ve katiyen kayıtsız kalamayacağını dile getirmiş, kapitülasyonlar belasından sonra verilen bu tepkiyi, süten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer sözleriyle ifade etmiştir (Cumhuriyet, 1933, s.1).

Yakup Kadri, gençlere olan desteğini şu sözleriyle ifade etmiştir:

İstanbul gençliği, münevver inkılâp gençliği, irticanın pusu kurduğu karanlık köşelere kadar, kozmopolitliğin bu taştan cephesine karşı da daima hassas ve uyanık durak mecburiyetindedir. Her zayıflık ve felaket anımızda üstümüze yüklenip, bizi yutmağa hazır bu iki sinsi kuvvetin, bütün istiklal mücadelemiz esnasında el ele verip beraber yürüdüğü görülür. Bu sefer de biraz öyle olmadı mı? Bursa’daki Arnavuk Hasanla, Beyoğlundaki Jannoni’nin istemedikleri şey birdir: Türkçe. Lakin artık, Türk gençliği göründü ve lazım olduğu gibi, lazım olduğu yerde (Vakit,1933, s.2).

İstanbul gençliğinin tepkisi, pek çok şehirde, aynı duyguları paylaşan arkadaşlarını da etkilemiş, gönderdikleri telgraflarla, İstanbul gençliğine takdir ve desteklerini sunmuşlardır.

İstanbul'da üniversite gençliğinin heyecanı, Bursa'da da takdirle karşılanmış, Halkevinde bir toplantı yapılarak, destekleyici konuşmalar icra edilmiş, Gazi heykeli önüne gidilerek tezahürat yapılmış, marşlar söylenmiştir. Gazi Mustafa Kemal'e, Türk Talebe Birliğine ve Halkevine şu telgraf çekilmiştir:

Uğrunda hepimizin birer nefer gibi canla başla, çalıştığımız aziz Türk inkılâbına sıkılacak her yumruğu ezmek için, bütün Bursa halkı gençliği ve öğrencisi her zaman hazırdır. İstanbul'da güzel Türkçemize karşı, yabancı bir şirketin saygısız hareketine karşı gençliğin çok yerinde olarak gösterdiği heyecanı kutlular ve Bursa gençliğinin daima kendileri ile birlikte olduğunu, bu gece Halkevinde toplanan bizler heyecan ve saygılarımızla bildiririz (Cumhuriyet, 1933, s.1).

Polatlı gençliği, Türklüğe ve Türk benliğine karşı, İstanbul'da üniversite gençliğinin gösterdiği hassasiyeti takdir etmiş, gönderdikleri telgrafla duyularını dile getirmişlerdir (Son Posta, 1933, s.8).

Tıpkı yurdun dört bir tarafında olduğu gibi, İstanbul gençliğinin haklı tepkisini destekleyen, aynı heyecanı paylaştıklarını dile getiren telgraflar Zonguldak, Çanakkale, Adana, Mersin'den de gelmiştir (Cumhuriyet, 1933, s.6; Vakit, 1933, s.8).

MTTB Yöneticilerinden Adnan Ötüken yaşanan hadiseyi, Bozkurt Dergisinde yayınlanan röportajında şu şekilde ifade etmiştir:

Bir Cuma günü Cumhuriyet gazetesinde okuduğumuz bir haber bizi gönlümüzden yaraladı. O sıralarda Vagon Li müessesinin başında bir İtalyan müdür bulunuyordu ve İtalya ile Türkiye arasındaki münasebetler de iyi değildi. Vagon Li binası Galatasaray Lisesi'nin yanında bulunuyordu. O günkü Cumhuriyet gazetesinde verilen bu habere göre İtalyan müdür yanında çalışan bir Türk memura "Siz eşek Türkler" şeklinde hakarete bulunmuştu. Biz bunu öğrenince ertesi gün miting yağmağa ve Vagon Li'yi taşlamaya karar verdik. Tabii bugün 56 yaşın hissiyatı ile bunu tasvip etmiyorum, ancak hadiseyi olduğu gibi nakletmemizde bir sakınca yok sanırım.

Cumartesi günü saat 16.00'da bütün öğrenciler Galatasaray Lisesi'nin önünde toplanmıştık. Kalabalığı gören halkın da bize katılmasıyla Taksim-Tünel arası iğne atılsa yere düşmez bir hal almıştı. Polisin Beyazıt'ta toplanıp oradan yürüyüşe geçeceğimiz şeklinde yanlış istihbaratı sebebiyle de Vagon Li etrafında herhangi bir tertibat alınmamış, yürüyüş Beyazıt'ta durdurulmak kastıyla orada barikat kurulmuştu. Dolayısıyla meydan boş kalmış ve kalabalık Vagon Li

müessesesinin altını üstüne getirmişti. Tahribatın devam etmekte bulunduğu bu sırada ve bir anda binanın süngülü asker ve polis tarafından dört kat sıra halinde sarıldığını gördük. Müthiş bir polis-jandarma ve öğrenci mücadelesi başladı... Fakat öğrenciler dövüşmedi, polis daima mani olmaya çalıştı. Olayların bu en hareketli safhasında ve iki üç dakika içerisinde polis ve jandarmanın ortalıktan kaybolduğunu gördük ve binada tahrip edilecek bir taraf kalmayınca kadar faaliyet devam etti. Bunun üzerine topluca Taksim meydanına gidip oradan dağılmaya karar vermiştik ki Vagon Li'nin Karaköy'de de bir şubesinin bulunduğu söylendi ve topluluk Karaköy'e kadar gidip orasını da tahrip etti. Burada bizi en çok düşündüren, polis ve jandarmanın meydanı niçin bir anda terk ettiği idi. Bu merakımızın cevabını çok sonraları öğrendik. Vagon Li tahrip edilirken, buraya 500 metre kadar mesafede bulunan Dr. Sami Günsbeg'in muayenehanesinde Atatürk dişlerini yaptırıyormuş. Bu müthiş gürültüyü duyunca pencereden bakmış ve polis-öğrenci mücadelesini görmüş. Etrafındakilerden bunun sebebini öğrenince "Derhal oradan polisleri ve jandarmayı çekin. Çocuklardan da birinin başına en ufak bir şey gelmesin" emrini vermiş (Ötüken, 1966, s.16-18).

Dönemin MTTB başkanı Tevfik İleri o gün yaşananları şu şekilde ifade etmiştir:

Bu hadise üzerine bir gece Fen Fakültesinde hususi bir toplantı yaptık. Bu toplantıya mühendis Talebe Cemiyeti Reisi sıfatı ile ben ve Safi isimindeki bir arkadaşım iştirak ettik. Hukukçu arkadaşların itirazlarına rağmen ertesi gün saat beş buçukta Galatasaray'da toplanarak Vagon li şubesinin camlarını kırmayı ve kaçmayı tespit ettik. Bu bizim ilk mühim hadisemizdi ve bu işlerde pek yeni ve acemi idik.

Ertesi akşam saat 5'te Mühendis mektebinin bahçesindeki balastlarda ceplerimizi doldurarak Galatasaray'a doğru yürüdük. Parolamız tam beşte levhaya ilk taşın atılması idi. O zamana kadar sessizce dolaşacaktık. Fakat hadise tahmin ettiğimiz gibi ve kolay olmadı. Müessese bu hareketi haber almış ve kepenkleri indirmişti. Bu itibarla camları kırıp, oradan ayrılmak kararını tatbik edemedik. Bilakis demir kepenkleri uzun bir mücadele ile yıkmak icap etti.

Ve bu epeyce uzadı. Polis bize husumetle muamele etmedi. Fakat itfaiye ile oldukça çetin mücadeleler oldu. Bu sırada birçok zabıtların da bu harekete manen iştirak ettiklerini kaydetmek isterim. Beyoğlu şubesinin işi bitirildikten sonra bir kısım gençler, üstleri başları yırtık ve sırsıklam bir şekilde, Taksim abidesine doğru vakarla yürüyüş yaparken, bir kısmı da program harici Karaköy'deki

şubeye doğru Yüksek Kaldırım'dan koşarak iniyordu. Oranın da hesabını görmüşler ve o şubede asılı bulunan Atatürk'ün fotoğrafını alarak ihtiramlı ellerinde Eminönü Halkevine götürüp asmışlar. Beyoğlu Vagon li şubesinin perişan hali uzun zaman Türk yurduna Türklüğe hakaret etmek küstahlığında bulunanlar için müessir ve ibretli bir levha halinde kaldı. Beyoğlu'nda birçok mağaza, gençliğin bu hassasiyeti karşısında, Türkçe olmayan adlarını kendiliklerinden değiştirdiler. (Hatay) salonu da bunlardan biridir. Şu noktayı da zevkle tespit etmek isterim ki, gençlik Vagon li 'yi taşlarken, kozmopolit bir muhit olan Beyoğlu'nda başka tek bir müesseseye bir fiske dahi vurmamıştır. Bu hadisede de en mühim rolü Yüksek Mühendis ve Fen Mektebi talebesiyle Tıbbiye talebesi oynadı (Aksoy,1977, s.25).

Hadise sonrası, tahrip edilen Karaköy ve Beyoğlu acentelikleri tamir edilmiş, Karaköy acenteliğinin vitrinleri tekrar yapılmış, camlar takılmış, vitrinlere İstanbul ve Ankara'ya ait güzel renkli resimler konulmuştur. Acenteler faaliyetlerine devam etmiştir.

Şirketin tespit edilen maddi zararı yaklaşık 4 bin lirayı bulmuştur. Galata acenteliğine verilmiş olan memur Naci Bey, mümessillik dairesine nakledilmiştir. Jannoni yerine Beyoğlu acenteliğine, şirketin Türk memurlarından Talat Bey vekâleten atanmış, Bu acenteye bir Türk müdür tayin edilmesi uygun görülmüştür (Cumhuriyet, 1933, s.6).

Bu olaylardan sonra üniversite konferans salonunda, 23 Mart 1933 tarihinde yapılan toplantıda dil seferberliği ve vatanı tanıma konusu ele alındı, ulusal bilincin yerleştirilmesi için çalışılması üzerinde duruldu. Toplantı sonunda "Türk İnkılâbının büyük başbuğu Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya" şu telgraf çekildi: "Bugün üniversite konferans salonunda toplanan yükseköğrenim gençliği, başbuğluğunu yaptığınız büyük dil savaşında canla başka çalışmaya karar verdi." Gazi'nin yanıtı ise şöyle olmuştur: "Ulusal ülküye ulaştıran öz dil yolunda şaşmaz büyük adımlarla durmadan yürümeye verdiğiniz değerden dolayı sizi överim(Çavdar,1995, s.322).

Türklüğe hakaret etmek suçu ile mahkemeye verilen Jannoni'nin, davası 16 Temmuz 1933'de, 3. Ceza mahkemesinde başlamış, birkaç şahit dinlenmiştir. Şahitlerden biri, Jannoni'nin, bir Türk tercümana, "siz hepiniz hırsızsiniz" dediğini söylemiş, hakaret hadisesi etrafında belediyede bir tahkikat evrakı bulunduğunu da bildirmiştir. Mahkeme, bu tahkikat dosyasının getirilmesine karar vererek, duruşmayı başka

güne ertelemiştir (Cumhuriyet, 1933, s.1). İkinci duruşma yapılamamış, Jannoni, Cumhuriyet'in 10. Yıldönümü dolayısıyla hazırlanan ve 26 Ekim 1933'de TBMM'de kabul edilen Genel Af Yasası ile affedilmiştir (Halıcı, 2007, s.74).

Sonuç

Toplumların geleceğinin önemli bir göstergesi olan gençlik, atılgan, hareketli ve idealist nitelikleriyle dikkat çeken sosyal bir grup olarak da değerlendirilebilir. Gençlik, toplumların geleceğinin bir göstergesidir. Her milletin gençliği, toplumunun fikir, ideal ve ruh yapısını yansıtır ve bunları geleceğe taşır. Gençlik, ülke içerisinde meydana gelen sorunlara her zaman duyarlılık göstermiştir. Cumhuriyet döneminde gençlik, özellikle örgütlü hareketleriyle, yürüttüğü faaliyetleriyle ön saflarda yer almış, bu anlamda destekleyici söylem ve eylemler ortaya koymuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra meydana gelen olaylarda, gençler arasında milli heyecanın artan bir hassasiyetle devam ettiğini görmekteyiz. Atatürk dönemi öğrenci hareketleri değerlendirildiğinde, öğrenciler arasındaki milli heyecanın, kendi problem ve ihtiyaçlarından çok, milli meseleler üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir. Bu dönem öğrenci hareketleri genelde kontrollü biçimde ve samimiyetin ön planda olduğu bir ekseninde gelişmiş, öğrencilerin kontrolden çıkmaya başladığı durumlarda ise gerekli tedbirler alınmıştır.

1933 yılı, çeşitli gençlik hareketlerine tanık olmuştur. Bu örgütlenmede, Milli Türk Talebe Birliği'nin öncülük payı vardır. Bu birlik, milliyetçilik duygularını gençlik kesiminde yüksek kılmak, pekiştirmek amacıyla olmuştur. Bu dönem, milli mücadele yıllarının ruh ve heyecanın özellikle üniversite öğrencilerinde yeşertilmeye çalışıldığı bir dönem olmuştur.

Bu yılın ilk gençlik hareketi Vagon-li (Yataklı Vagonlar) şirketine yönelik olmuştur. Şirketin yabancı uyruklu müdürünün Türk memurlarından birine telefonda Türkçe konuştuğu için hakaret etmesi, Türkçeyi aşağılaması ve sonunda memuru işten çıkartması kamuoyuna yansınca olay patlak vermiş, gençlik şirketin idare binasının önünde toplanmıştır. Türk Milleti'nin hislerine tercüman olarak gençlik, olayı şiddetle protesto etmiştir.

Müdür bu durumu görünce memurları göndermiş, büronun kepenklerini kapattırmıştır. Bina önünde toplanan gençlik, Türkiye’de Türkçe konuşulur şeklinde sloganlar atarak, binaya yönelmişler, kepenkleri, sonra da camları kırmışlardır. Güvenlik güçlerinin müdahalesinden sonra, Öğrenciler köprüye doğru yürüyerek, Karaköy’deki Vagon-Li şubesinde de gösterilerine devam etmişlerdir. Daha sonra gençler dağılmışlardır. Bu olay, Türkçe konuşulmasına yönelik başlatılan “Vatandaş Türkçe Konuş” kampanyasının hız kazanmasını sağlamıştır. Gençler, dil sorunu ile daha da çok ilgilenmeyi kararlaştırmış, İstanbul’daki bazı mağaza adlarının Türkçeleştirilmesini sağlamak amacıyla kampanyalar düzenlemişlerdir. Türkçeyi mutlaka hâkim kılmak üzere aralarında bir “Dil Mücadele Cemiyeti” kurulmasına da karar verilmiştir. Bu olaylardan sonra, üniversite konferans salonunda yapılan toplantıda, dil seferberliği ve vatanı tanıma konusu ele alınmış ulusal bilincin yerleştirilmesi için çalışılması üzerinde durulmuştur.

Türk kamuoyu ve basını hadisenin üzerine gitmiş, toplumsal bir tepki gösterilmiştir. Gençlik bir kere daha milli hadiselerde birleşmiştir. Bu noktada yaşananlar karşısında gençliğin gösterdiği heyecan, kendisine emanet edilenleri daima koruyacaklarını bir kez daha göstermiştir.

EXTENDED ABSTRACT

**Atatürk Period Student Movements on The
National Press: The Wagon-lit Event**

*

Neslihan Altuncuoğlu
Erciyes University

Society and youth are an inseparable whole, thus youth is the liveliest member of the society and it is aimed at new and future. In terms of representation of national culture, language and youth have parallel functions and missions each other on the journey of societies from past to today and from today to tomorrow. Atatürk who knows the importance of the youth in the community life wanted to see the youth as a solid generation who are conformist in the society. As a result, he left the state as a present to the youth's assurance of republic which was established newly.

The year of 1933 was a witness to the several organisations of youth. In this organisation, there is a leadership contribution of National Turkish Student Association. This association had the aim of reinforcing and keeping up nationalism feelings at all levels of youth. The first youth movement of this year was for Wagon-Lit Company. On the date of 22nd February 1933, an Italian manager who was in Wagon-lit Company insulted an officer of the company who spoke Turkish called Naci Bey and suspended him and when it was heard from the newspapers, it was indignant among the university students and society. Thousands of youth went to the company building and they protested in several places. In this sense, the contribution of political life of youth became important in considerable extend. In this study, It was discussed on the national press that the national passion which was shown by youth to the event which came into existence. While doing research, the documents in the archives of Republic of Government of President, the newspapers of period and other printed sources were used.

Young generation was continuously in on politics in Turkey. We can extend this to the last quarter of 19th century. The youth was in the front line in the Committee of Union and Progress which was formed to the aim

of reforming a constitutional management and it was named Young Turkish Movement because of enclosing the excess number of students.

We encounter the biggest youth movements at the beginning days of the national struggle. In this period, the youth was organised for warning the society in İstanbul and smuggling weapons to Anatolia, they took part in the war. Especially after the occupation of İzmir, the meetings which were held in Fatih, Üsküdar, and Sultanahmet in İstanbul were the most striking examples in this respect. We encounter youth movements which aimed to end up the independence and peace legitimately in the forthcoming days of the war ending too. In this period which encounters Atatürk's health, the youth movements are on the direction upon present rulership's request roughly. It was rarely seen that they digressed to this and it was resorted to take several precautions related to the actions in these situations.

Mustafa Kemal Atatürk left the state as a present to the youth's assurance of republic which was established newly as a result. He knew his work as youth's work and he assigned youth to defend and protect this work forever and ever. Youth is in everywhere and they are everything undoubtedly. It was seen that new student associations which were established in the first years of Republic supported continuously progressive development and attempts.

One of the most important features of the year of 1933 is nationalist Turkish youth movements are condensed in this period and these nationalist works were managed by National Turkish Student Association. . On the date of 22nd February 1933, an Italian manager who was in Wagon-lit Company insulted an officer of the company who spoke Turkish called Naci Bey and suspended him and when it was heard from the newspapers, it was indignant among the university students and society. Thousands of youth went to the company building and they protested in several places. As a matter of fact that the socio-cultural, economic and political problems developed in the garb of protest at the final stage, the community who suffer from the same problems attended meetings and manifestations which were arranged by university students and community took side with university students in the direction of their political understanding and students' reactions.

This event provided to gather speed to the campaign of Citizen Speak Turkish which was started in the direction of speaking Turkish. Teenagers decided to interested in mostly with the language problem, they arranged some campaigns in order to get some shops' names make Turkish in İstanbul. It was decided to establish Language Struggle Community to make Turkish dominant absolutely among each other.

Wagon – Lit event which was analysed in this study became one of the most typical examples which presented to save forever, commended to themselves, the reaction of university students, all kinds of implementation and movements which go against to make Turkish dominant in Turkey.

Kaynakça / References

- Aksoy, C. (1977). *Babam Tevfik İleri konuşmaları ve görüşleri*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Aktar, Y. (1999). *İkinci Meşrutiyet Dönemi öğrenci olayları*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Arit, M. (1979). *Cumhuriyet döneminde gençlik*. İzmir: Türkiye Yayıncılık.
- Asım, M. Yataklı Vagon Hadisesi. (1933,27 Şubat). *Vakit*, s.1.
- BCA, Fon Kodu: 03010, Kutu No: 241, Dosya Gömleği No: 627, Sıra No: 26.
- BCA, Fon Kodu: 490, Kutu No: 01, Dosya Gömleği No: 315, Sıra No: 44.
- Binaların Tamiri. (1933,1 Mart). *Cumhuriyet*, s.6. (2005). *Vagon-li'de Türkçe Yasağına Tepki, Cumhuriyet Ansiklopedisi*, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları. 211. (1983).
- Cumhuriyet Döneminde Gençlik, *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*, İstanbul: İletişim Yayınları. 809.
- Çanakkale Gençliğinin Tepkisi. (1933, 1 Mart). *Cumhuriyet*, 6.
- Çavdar, T. (1995). *Türkiye'nin demokrasi tarihi 1839-1950*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Darülfünunlu Gençlerin Nümayişi. (1933,26 Şubat). *Vakit*, 2.
- Duman, D. (2000). *Ulusal ekonominin yapılanmasında yerli malı haftaları*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Duman, Y. Doğan, S. (2008). *Türkçülükten İslamcılığa Milli Türk Talebe Birliği*. İstanbul: Vadi Yayınları.
- Erdoğan, H. (2019). Atatürk dönemi çağdaşlaşma hareketleri. *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I Kurtuluş, Kuruluş ve Modernleşme (1920-1938)*, Edi. Nurgün Koç, İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.363-400.

- Gençliğin Galeyanı, (1933, 26 Şubat). *Cumhuriyet*,1.
- Goloğlu, M. (2009). *Tek partili cumhuriyet (1931-1938)*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Gündüz, A. (1933, 4 Mart). Gençlik Hem Haklıdır Hem Vazifelidir. *Haber*, 1.
- Hadiseyi Yapan Müdüre İşten El Çektirildi. (1933,28 Şubat). *Cumhuriyet*,1.
- Halıcı, Ş. (2007). Vagon li Olayı. *İstanbul Üniversitesi Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları Dergisi*. (11).63-73.
- Her Yönüyle Tevfik İleri. (1995). Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- İlmen, V. (1999). Vagon-li (Yataklı Vagon) Olayı. *Tarih ve Toplum Dergisi* .32(189).
- İstanbul'da Dil Mücadele Cemiyeti. (1933,28 Şubat). *Hâkimiyet-i Milliye*,1.
- İzzet, Selami, Küstahlık. (1933,24 Şubat). *Vakit*, 3.
- Kabacalı, A. (1992). *Türkiye'de Gençlik Hareketleri*. İstanbul: Altın Kitaplar Yayınevi.
- Kadri, Yakup, İnkılâp Gençliği Göründü. (1933,2 Mart). *Vakit*, 2.
- Köknel, Ö. (1970). *Türk Toplumunda Bugünün Gençliği*. İstanbul: Bozak Matbaası.
- Memleket Gençliği. (1933,28 Şubat). *Son Posta*, 8.
- Müdür Aleyhinde Takibat. (1933,28 Şubat). *Milliyet*,6.
- Müdür Aleyhinde Takibat. (1933, 28 Şubat). *Milliyet*,1.
- Nadi, Y. Türkiye'de Ecnebi Husumeti Yoktur. (1933,1 Mart). *Cumhuriyet*,1.
- Nümayiş Hadisesine Dair Tahkikat Devam Ediyor. (1933, 27 Şubat). *Cumhuriyet*, 6.
- Ötüken, A. Nakleden: Erol Özcan. (1966). Milli Türk Talebe Birliğinden hatıralar. *Bozkurt Dergisi*, 2, 16-18.
- Öz Dil İçin. (1933,26 Şubat). *Hâkimiyet-i Milliye*, s.1.
- Şahin, M. (1992). Darülfünun Talebe Cemiyeti önderliğinde gerçekleştirilen bir öğrenci hareketi örneği. *Tarih ve Toplum Dergisi*. 18(107). 15-22.
- Tahkikat Başladı. (1933,27 Şubat). *Hâkimiyet-i Milliye*,1.
- Tahkikat Yapmak İçin Bir Müfettiş Gönderdi. (1933,1 Mart). *Akşam*, 2.
- Talebe Vagon-Li Önünde Bir Nümayiş Yaptı. (1933,26 Şubat). *Milliyet*,1.
- Taylak, M. (1969). *Saltanat, 2. Meşrutiyet ve 1. Cumhuriyet'te Öğrenci Hareketleri*. Ankara: Başnur Matbaası.
- Türk'e Hürmet İsteriz. (1933,26 Şubat). *Son Posta*,6.
- Türk'e Hürmet İsteriz. (1933,26 Şubat). *Son Posta*,1.
- Türkçe Hadisesi. (1933,1 Mart). *Vakit*, 2.
- Türkiye'de Türk Dili Hâkimdir. (1933,26 Şubat). *Akşam*,2.

Vagon li Müdürü Mahkemede. (1933,17 Temmuz). *Cumhuriyet*, 1.
Vagon li Önünde Tezahürat. (1933, 26 Şubat). *Cumhuriyet*, 6.
Vagon li Şirketinde Çirkin Bir Hadise. (1933,24 Şubat). *Cumhuriyet*, 2.
Yataklı Vagon Hadisesi. (1933,27 Şubat). *Vakit*, 4.
Yazman, T. (1984). *Atatürk'le Beraber*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
Zonguldak Gençliği. (1933,27 Şubat). *Vakit*, 8.

Kaynakça Bilgisi / Citation Information

Altuncuoğlu, N. (2021). Ulusal basın ekseninde Atatürk dönemi öğrenci hareketleri: Vagon-li olayı örneği. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(38), 5713-5734. DOI: 10.26466/opus.891034